

ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİ İÇİN KÜLTÜR BAKANLIĞINCA YAPILAN FAALİYETLER

ESKİ ESER KAÇAKÇILIĞININ ÖNLENMESİ İÇİN KÜLTÜR BAKANLIĞINCA YAPILAN FAALİYETLER

Arkeolog Mehmet YILMAZ*

Sayın Başkan, değerli Bilim Adamları, sevgili öğrenciler;

Eski eser kaçakçılığını, "Bilimsel amaçtan ve yöntemlerden uzak sadece maddi kazanç düşünülerek, kültür varlığına ulaşmak ve onu bir "mal" gibi görerek üzerinden kişisel menfaat sağlamak" biçiminde tanımlamak mümkündür.

Eski eser kaçakçılığında en önemli payın "kültür varlığını ticari meta olarak" görmeye yattığı açıktır. Bu payı genel anlamda ekonomik olarak nitelendirmekteyiz.

Eğitim ve bilinçlendirme yetersizlikleri, yabancı ulusların "tarihsel" ve "kültürel" yaklaşımları "eski eser"e olan talebin yoğunluğuna cevap verecek ortamı oluşturmaktadır.

Tüketebilen, ancak yenilenemeyen bir kaynak olan kültürel ve doğal mirasın tüketiminde kısıtlayıcı, kullanımında ise koruyucu bir yaklaşımla önlemler almak ve bu konudaki bilimsel girişimleri çoğaltmak ve yenilemekle yükümlü olan Bakanlığımız eski eser kaçakçılığını önleme çalışmalarını;

- 1- Bilinçlendirme ve Bilinç Geliştirme Amaçlı Eğitim,
- 2- Yönetim Organizasyonunu Geliştirme,
- 3- Mevzuatı Yeniden Düzenleme,
- 4- Kurtarma Kazılarını Çoğaltma ve Yönlendirme,
- 5- Uluslararası Kuruluşlarla Yoğun İşbirliğine Gitme,

* Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Müzeler Kazılar Dairesi Başkanı.

6- Yurtdışına Kaçırılmış Anadolu Kökenli Eserleri Belirleme,

7- Yurtdışındaki Anadolu Kökenli Eserlerin İadisine Yönelik Girişimlerde Bulunma,

genel başlıkları altında sürdürmektedir.

BİLİNÇLENDİRME VE BİLİNÇ GELİŞTİRME AMAÇLI EĞİTİM

"Kültür varlığı" geçmişte kalmış, kullanımdışı bir kavram olmayıp, günümüze ulaşan sonuçları ve yaşantımızı belirleyen özellikleri ile kültür yapımızın önemli bir parçasıdır. Bu nedenle de hem eğitim müfredatında konunun gereğince değerlendirilmesi, hem de bilinçlendirmeye yönelik faaliyetlerin etkinleştirilmesi başlıca hedeflerimizdendir. Hedeflere ulaşmak için seminer, konferans, yayın ve sergiler araç olarak kullanılmaktadır.

1986 yılından itibaren Bakanlığımız Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğünce, her yıl Nisan ve Kasım aylarında iki kez olmak üzere "Eski Eser Tanımı, Tahribi ve Kaçakçılığının Önlenmesi" konulu seminerler, konuyla ilgili Bakanlıklar Kamu kurum ve kuruluşların personeline yönelik olarak düzenlenmektedir.

Ayrıca, Merkez veya Taşra teşkilatımızca;

- Emniyet Mensuplarına,
- Dışişleri Bakanlığı Meslek Memurlarına,
- Sahil Güvenlik Personeline,
- Maliye ve Gümrük Bakanlığı Personeline,
- Kaymakamlara,
- Bedelli Askerlik Yapanlara,
- Profesyonel Rehberlere,
- İlk ve Orta Dereceli Okulların Öğrencilerine,
- Halka

konferans, kurs ve seminerler verilmekte, rehberli geziler düzenlenmektedir.

Yine Milli Eğitim Bakanlığı tarafından her yıl öğretmenlere verilen Hizmetçi Eğitim Seminerlerinde konularımız Öğretmenlere aktarılmakta ve öğrencilerimizin bu yola bilgilendirilmesine çalışılmaktadır.

Bu seminerlere başladığımız 1986 yılından bu yana yaklaşık 11.000 kamu görevlisi düzenlediğimiz bu seminerlere katılmıştır.

Faydasına inandığımız bu eğitim çalışmalarına, Bakanlık olarak devam edeceğiz.

YÖNETİM ORGANİZASYONUNU GELİŞTİRME

Bakanlığımız eski eser kaçakçılığını önlemeye yönelik programları yoğun ve yaygın biçimde sürdürmek amacıyla bağlı Müze Müdürlüklerini de görevlendirmiştir. Bu amaçla Müze Müdürlüklerimiz kendi bölgelerinde yoğun eğitim çalışmalarını her imkandan yararlanarak sürdürmektedirler.

Yurtdışına çıkarılacak kültür varlıklarının ekspertiz işlemlerinin anında yapılabilmesi ve kaçakçılığının önlenmesi amacıyla; Bakanlığımız ile Maliye ve Gümrük Bakanlığı arasında yapılan bir protokol ile Havalimanlarında Bakanlığımız uzmanlarının görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır.

İlk etapta; Ankara-Esenboğa, Antalya, İstanbul-Atatürk, İzmir-Adnan Menderes Havalimanları ile Edirne Kapıkule Gümrük Kapısında Bakanlığımız uzmanları görevlendirilmiştir.

Ayrıca eski eser kaçakçılığı konusunda İçişleri Bakanlığı ile koordineli çalışmalarımız sürmektedir. Güvenlik güçlerinin Hatay, İçel, İstanbul gibi illerinde yaptıkları operasyonlarda alınan sonuçları takdirle karşılıyoruz.

MEVZUATI YENİDEN DÜZENLEME

Halen, mevcut mevzuatımız 2863 Sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ile bu Kanu'nun bazı maddelerini değiştiren 3386 sayılı Kanundur.

Bu Kanunlara dayalı olarak çıkarılan Eski Eser Koleksiyonculuğu yönetmeliği halen yürürlükte bulunmaktadır. Koleksiyonculuğun eski eser kaçakçılığını önleyici bir tedbir olarak görmekteyiz.

Ayrıca "özel müze"lerin kurulması da Bakanlığımızca teşvik edilmektedir.

2863 Sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma" Kanunu ile bu Kanun'un bazı maddelerini öngören 3386 sayılı kanun gözden geçirilmiş ve yeni bir tasarı hazırlanmıştır.

Yeni Kanun tasarısında;

- Taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarının tanımına açıklık getirilmesi,
- İkramiye ve cezaların arttırılması,

- Kaçak kazılarda dedektör kullanılmasının cezayı arttırıcı bir unsur olarak ele alınması,

- Bilirkişilik konusuna yer verilmesi,

jeni Kanun tasarısında yer alan önemli hususlardır.

KURTARMA KAZILARINI ÇOĞALTMA VE YÖNLENDİRME

Yok olmaya neden olacak kaçakçılık olaylarının yoğun olarak rastlandığı alanlarda acil koruma önlemi olarak kurtarma kazılarının çoğaltılması hedeflerimiz arasındadır.

Müze Müdürlüklerince bu amaçla 1991 yılında 134 Kurtarma Kazısına izin verilmiştir. Bu kazıların tanıtılması ve bilimsel verilerin değerlendirilmesi amacıyla Bakanlığımızca 29-30 Nisan 1991 tarihleri arasında II. Müze Kurtarma Kazıları Toplantısı düzenlenmiştir. Bilindiği gibi bu toplantılarda sunulan bildirimler bir kitap halinde Bakanlığımızca periyodik olarak yayınlanmaktadır.

ULUSLARARASI KURULUŞLARLA YOĞUN İŞBİRLİĞİNE GİRME, YURTDIŞINA KAÇIRILMIŞ ANADOLU KÖKENLİ ESERLERİ BELİRLEME VE İADELERE İLİŞKİN GİRİŞİMLERDE BULUNMA

14 Kasım 1970'de UNESCO Genel Konferansında "Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhrac ve Mülkiyet Transferinin Önlenmesi ve Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme" kabul edilmiş ve bu konuda en etkin uluslararası kurul, bu olmuştur.

1970 UNESCO Sözleşmesine üye olan Türkiye, toplantılara aktif katılımını sürdürmektedir. Bu toplantılarda Türkiye, ülkelerin kendi müzelerine alacakları eserler için "köken belgesi" (Orijin de sertifika) sistemini önermiştir.

Halen hazırlık süren (UNIDROIT) "Çalınan ve Kanuna Aykırı Biçimde İhrac Edilen Varlıklara İlişkin" sözleşmesinin oluşturulması için düzenlenen toplantılara katılmakta ve alım gücü yüksek devletlerin menfaatleri doğrultusunda düşünülmüş olan sözleşme maddelerine gereken itirazlar yapılmaktadır.

Nitekim 1991/Mayıs ayında Roma'da yapılan ilk toplantıda Türkiye aktif bir tutum izlemiş, bazı maddelere yaptığı haklı itirazlar bazı 3. dünya ülkelerince de desteklenmiştir.

Ayrıca eski eser yağmacılığında zarar gören ülkelerde ikili anlaşmalarla gitme yolunda girişimlerde bulunmuştur.

Kültür varlıklarını en çok ithal eden ülke durumundaki ABD ile ithal kısıtlamasına yönelik bir anlaşmanın gerçekleştirilmesi için ön görüşmeler yapılmıştır.

Kaçak kazılarla bulunarak yurtdışına çıkarılmış eserlerimizin iadesi amacıyla çeşitli ülkelerde dava yoluna gidilmiştir.

Ayrıca çeşitli yollarla yurtdışına çıkarılan eserlerimizin ülkemize kazandırılması amacıyla Yurtdışındaki Müzayedeler izlenmektedir. 1988 yılından bu yana 12 adet eser yurtdışındaki müzayedeler izlenerek satın alınmış ve ülkemize kazandırılmıştır.

Bunun yanısıra; muhtelif yollarla yurtdışına çıkarılan ve halen yurt dışındaki müze ve özel koleksiyonlarda bulunan Anadolu Kökenli eserlerimiz yayınlar takip edilerek belirlenmekte ve bu şekilde bir envanter çalışması da yapılmaktadır. Bugüne kadar yurtdışındaki Müze ve özel koleksiyonlarda bulunan yaklaşık 900 adet Anadolu Kökenli eserimiz tesbit edilmiştir.